

INFOLEHT

DETS. 1988

RAHULIKKE JÕULE

JÕULUMÕTTED ANNO 1988

Eestlased on oma olemuselt maarahvas, talurahvas, ja ristiusk on kõige sobivam usk ühele põhjapoolsemale maad harivale rahvale. Ta tegeleb lihtsas olemises ikka sellega, mis sind ümbritseb ja sinu ümber on. Ta ei muutu usuvinguks, Laxness kirjutab, et Islandi saare ühe tundruoru kirikul ei olnud altariimaali, seal haigutas suur aknaavaus, taga mägede lumemütsid, tardunud laavavoolmed, haljad rohunõlvad ja seal koguduse enese lambad. Ka see on kristlus.

Usku on püütud ninarõngasse panna. Tammsaaregi võttis seda vahel teha, aga kõige filosoofilisemad süvamõtisklused inimese ja jumala vahekorras üheskoos Vargamäe jõuludega ongi ju tema sulest. Nõnda ühildub see põhjamaise kargusega, Nobeli preemia tollase areaaliga.

Kosmoseajastu «koidikul» olin minagi noorukina «võitlev ateist» (siis oli see ehk popp), olen vihuti praegugi (ma ei samasta Rakvere ordu linnust, reformatsiooniaegset katoliiklikku anastuskollet ega sealset risti rahva hingepüüdlustega), kuid kirjamehena ei pääse minagi üle ega ümber virulaste kannatustest, mis on samastatavad kõigi kristlaste kannatustega ülekohtuses maailmas. See on hinge pluralism, Kuuselõhn, küünlavalgus, saanisõit, jõulukellad, jõululapsukese sünn, armastuse ja halastuse harmoonia — see on pühadest ülim, mis hingele kunagi mõeldud. Iga sugune ideoloogiarituaal on jõulude kõrval õhuke, sageli must jää ...

Juba on välja öeldud mõte, et kristlus oli maailmas esimene perestroika. Ja ta läks korda, sest ta oli inimesekeske, alt üles. Sirvides vanu kalendreid alates «Tõnissoni Tähtsaamatust» ja «Meie Matsist», kuutõrvajast, näen, et neis kõigis on mingi hingehehk. 1941. aasta «Väikeses Rahvakalendris» on see nagu noaga läbi lõigatud. Pool aastat enne küüditamisest veritsema jäänud hinge leian hulga nomenklatuursete tegelaste tähtpäevi, ka Beria sünni- ja

Kirovi tapmispäeva, sinna hulka olid ka Koidula ja Dante ära eksinud, kuid rahva hingeseisundiga pole enam asja. Selle asemel loeme suure Stalini adjustaate: «Stalin on bolševike partei tegelik juht, ühtlasi aga ka teoreetilise loova marksismi geniaalne esindaja. Ta arendab marksismi-leninismi edasi, rikastab seda uute kogemustega, kaitseb seda igasuguste moonutuste vastu.» Ehk aitab, eesti rahvas oli juba oma valusa kogemuse kätte saanud. Hiljuti lugesin Itaalia saadiku ettekandeid Mussolini väimehele, välisminister krahv Cianole aastast 1939, kus pärast Sovjeti baaside sissetoomist väidetakse, et suveräniteedi mängimine lõpetatakse varem või hiljem ja Eesti vabariiki neelatakse oma suurde organismin. Küllap diktatuuririigid tundsid üksteise nõkke ja rahvusvahelist käteväänamiskunsti ülihästi! Aga Stalini idamaalikust despotismist olid fašistid ehk sutsu kavalamad — okupatsiooniaja kalender, samuti nomenklatuurne, apelleeris juba jõuludele ja rahva hinge.

Islandi talumees läheb külla, räägib kohvi kõrvale poliitikat, inflatsioonist, Nõukogude Liidu vägede väljaviimisest Afganistanist ja ütleb nagu muuseas, et nüüd kannan ma ette luuletuse, mille hiljuti septisemin. Tundrumaal on hingel omad vajadused. Kui mina, ehkki kirjanik, ütleksin oma sõprade hulgas, kes samuti räägivad kohvi kõrvale inflatsioonist ja konstitutsioonikriisist, et hakkam õige luulet lugema, pealegi oma, oleksid nad, pehmelt öeldes, nõrdinud.

Jah, meil on ka hingejõulusi vaja, eelkõige neid. Jõulud on hingeelu, mida Virumaaale väga vaja, et kõiges vastu peaksime. Jõulude ajal lepiti naabrimehega ära. Meilgi on Rahvarinde deviis «suveräänsus ja konsolideerumine». Meie hing on nagu tulekahj «Estonia» kaevanduses, kus toimub mürgiste fenoolide väljajutamine. Et uutmisest, mille esirinnas Eesti-maa tänaste jõulude eel on,

ei saaks utmine, tulemuseks uttetõrv, uttegaas ja mürgist küllastatud uttevesi ...

Leonardo da Vincil on lõpetamata õlimaal — jõululaps on Maarja süles, kolm hommikuma kuningat on teda kummardama tulnud, ümber ringi aga käib kunstniku lapsepõlvemälestustes palgasõdurite taplus ja rõõvimine. Paljuke meilegi on jõulurahu antud, harmooniat keset kaost? Pigem on tunne, nagu oleks jahihurdad üle suure riigi väikese suveräänse liidubariigi kallale lahti lastud! Meie rahva ühistähe on tühistatud, meie saadikute sõna ei loe ...

Loodan, et Pandivere agrofirma rahvas annab jõulutootuse, et ta ei too maad suurtootmisele ohvriks. Ei tohi mina ennast sel aastal peenrahaks vahetada, ammuks siis maamees oma hinge. Sest hoiatuseks kõigile, hoiatuseks inimekonna teisele perestroikale — Kristuse parimad pürgimused lõppesid kahjuks juudaseeklitega.

Praegu, kui pimedik ja tuisk on maalapsele maanteelgi vaenulik, valgustatagu meie hinge jõululapse sünn ja see teine IME. Maapere on elu turgirühm, hoidkem teda! Hoidkem järeltulevat põlve, et ta saaks osa nii pühaderahust, jõuluvana heldusest ku ka tulevaste heinaaegade lõhnavast töökiirest! Sest neis kahest taastub eestlase olemus ja elumõte.

KALJU SAABER

JA HEAD VANA- AASTA LÕPPU

ISTUNGJÄRGULT ISTUNGJÄRGULE

NSV Liidu erakorralisele istungjärgule sõitsin rahutusega hing. Peale novembris toimunud korralist istungjärku oli juba olemas ettekujutus, kuidas Moskvast võetakse vastu eriarvamusi kinnitusele tulevate seaduste kohta. Arusaamatust ja hämmeldust tekitas ka Moskvast Eestisse siinvalitseva poliitilise olukorra tutvuma sõitnud vieliikmelise brigaadi liikme sm. Maslini külaskäik vahetult enne Moskvasse sõitu. Olu-korda raskendas veel see, et meile ei olnud teada üleliiduliste seaduseelnõude seda redaktsiooni, millises nad istungjärgul arutusele tulevad. Vastavad materjalid saime kätte alles vahetult enne esimese istungjärku algust. Polnud teada ka see, kuidas hakatakse hääletama, kas sätete haaval või tervikuna kumbki projekt eraldi.

Istungjärku avas Mihhail Gorbatsšov. Oma 70-minutilise avakõne ei maininud ta korraga Eestit. Nagu hiljem selgus, oli ta kahest varem ettevalmistatud kõnevariandist selle valinud sõna otseses mõttes viimasel minutil, enne esinemist. See oli kõne, milles püüti maandada 26. novembril NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi istungil tekkinud pinged. Presidendi avakõnele järgnes 37 sõnavõttu, millest 16-s tehti tõsiselt etteheiteid Eestile. Meid süüdistati ekstremismis, vastuollu minekus NSV Liidu konstitutsiooniga, poliitilise reformi takistamises, soovis lõhkuda meie paljurahvuseline pere. Palju kasutati sõna «suveräänsus» ning sageli jäi mulje, et paljudel saalisviibijatel ei ole selge selle sõna otsene tähendus.

Pärast esimese päeva istungjärku olid meie saadikud koos Festi esinduses, kus Arnold Rüütel tutvustas meile oma järgmise päeva sõnavõttu. Vaino Väljas rääkis NLKP Keskkomitee novembripleenimist. Meiega oli Moskvast Eesti NSV Ülemnõukogu juurilise osakonna jurist E. Kornel, kes aitas saadikutele lahti mõtestada seaduseelnõude mõningaid punkte.

Teise istungjärgupäeva oodatuim hetk meie jaoks oli A. Rüütli esinemine. Arnold Rüütel esines rahulikult, temale omase intelligenti ja parlamentaarse vääriskusega. Saal võttis tema sõnavõtu vastu täielikus vaikuses, järgnenud aplaus oli aga tagasihoidlik. Hiljem selgus ka põhjus. Pingsalt oodati Arnold Rüütli, et peale nii paljusid etteheiteid ja kriitilisi märkusi oleks tulnud kindlasti tunnistada poliitilist eksitust ja anda lubadusi edaspidi oma seisukohti revideerida. Tema aga seda ei teinud.

Kolmekümne seistme sõnavõtu põhjal viidi konstitutsiooniparanduste seaduseelnõusse sisse 14 parandust. Eestist esitati üldse 52 ettepanekut,

millest võeti arvesse 26.

Teise istungjärgupäeva õhtul otsustas seaduseelnõude komisjon hääletamise korra. Otsustati hääletamine läbi viia lahtiselt. Tagasi lükati ettepanek hääletada punkthaaval, kuna see pidi venima liiga pikaks. Edasine hääletamise kord jäeti otsustada istungjärgule, kes otsustas hääletada tervikuna seaduseelnõude kaupa.

Vastavalt valijate tahtele oli grupp meie saadikuid volitatud hääletama rea konstitutsiooniparanduste vastu. Kuna aga hääletamine toimus tervikuna, otsustasime jääda erapooletuks.

Üldise õhkkonna ja seaduseelnõu arutelust osavõtjate iseloomustamiseks tooksin ühe näite, mis mind ennast pani küll väga imestama, lausa šokeeris. Istungjärgule eelnenud päeval oli mul vestlus ühe Liidunõukogu saadikuga, kes peale seda, kui oli minult kuulnud, et istungjärgul kestab arvatavasti kolm päeva, oli siiralt imestunud, et mida siin küll nii pikalt arutada on. Tema ja osa ta kaassaadikutest oli sõitnud Moskvasse teadmisesega, et toimub vaid maksimaalselt tunniajaline üksmeelne hääletusprotseduur. Kõik materjalid on ju selleks juba ettevalmistatud ja tema jaoks oli täiesti loomulik, et vaidlustamisele ei lähe sealt midagi.

Pole veel ööpäevagi möödas sellest, kui jõudsin tagasi Tallinnast Eesti NSV Ülemnõukogu istungjärgult. Muljed on Moskva omadele paegega vastupidised. Rõõm oli jälgida vabariigi kõrgeima võimuorgani tööd. Minu arvates vääriski meie ülemnõukogu tõelise parlamendi nime, kus iga saadik mõtleb, arutleb, tunneb vastutust rahva ees, kus tekiavad tõelised vaidlused ja debad. Oli küll radikaalseid arvamuste lahkuminekuid, ja seda kahjuks peamiselt eri rahvusest saadikute vahel, kuid tõelise demokraatia ja konsolideerumise saavutamiseks on see vajalik etapp, mis tuleb läbida mõistuse ja tasakaalukusega. Ja seda kolme päeva jooksul Toompeal ka oli!

Rõõmustas Rakvere rajoonist valitud saadikute tegevus istungjärgul. Üle poole saadikutest võtsid sõna, neist mitmed korduvalt. Oli näha, et saadikud olid tulnud istungjärgule ettevalmistunult ja oma valijate tegevusjuhenditega. Kui milleski kaheldi, nõõrduti abi saamiseks istungjärgul töötanud juristide poole. Rahvasaadik Toomas Kork tegi 7. päevakorrapunkti arutamisel väga kaaluka ettepaneku jätta otsusest välja koht, mis meid kohustab juhinduma NSV Liidu Ülemnõukogu presiidiumi 26. novembri otsustest. Suure hääletamusega (165) võeti T. Korgi poolt tehtud ettepanek ka vastu.

ILME RIKKEN
8. detsembril

FOSFORIIDI-, RAHVARINDE-

MILLINE OLI AASTA 1988? MIS TE ARVATE, KAS TA MEENUB TEILE AASTATE PÄ-
RAST?

MIDA ARVATE EESTIMAA PRAEGUSEST OLUKORRAST? KAS TULEVIK SISENDAB
LOOTUST?

MIS ON ÜLDSE TÄHTIS SELLES MAAILMAS, SELLES ELUS?

Sellised küsimused esitasin detsembri alguses paljudele erinevate elualade esndajatele.
Mis selgus?

Kõik võiks kokku võtta mõistega **POLITIKA**. Sellest ei pääsenud üle ega ümber ükski vastaja. Poliitika on tõrjunud kõrvale pere, mis naistel, ja töö, mis meestel tavaliselt esikohal. Teenimatult tagasihoidlikule kohale jäi ka sport, mis varasugisel meie eneseteadvust tublisti tõstis. Meil jääb üle uskuda, et meie lootused tõelisele suveräänsusele ja IME-le täituvad (ja loomulikult ise nende täitumisele kaasa aidata). Küllap siis asetuvad kõik väärtused taas oma õigetele kohtadele.

toimetaja **ENE KESLER**

Selline oli siis aasta 1988 virulaste silmade läbi:

Aasta 1988 oli eelkõige üllatuste aasta. Ma mõtlen siin just poliitika-aastat. Saime teada, et me ei elagi nii hästi, nagu seda on püütud meile paljude aastate vältel sisendada. Muidugi oli meeldiv see, et meie maa positsioon kogu maailmas paranes. Kuid püsima jääb hirm, et ega jälle...

Isiklik elu oli perekonnakeskne, täis üllatusi ja igati optimistlik.

Eestimaa olukord on praegu muidugi nadi. Ja mida muud võiks sellest kõigest arvata, kui poed tühjaks ja elukallidus aina tõuseb. Üldiselt olen ma äraootaval seisukohal. Olen tihti mõelnud, et küll on ikka tore, et me ei näe, kuidas mujal maailmas inimesed elavad. Arvan, et tänu sellele teadmatussele veel suudame leida endas jõudu elamiseks. Muidugi lootma peab!

Arvan, et selles maailmas, selles elus on kõik tähtis. Muidugi on kõik suhteline. Elu on juba kord selline, et meil koi-
gi tuleb seista valiku ees. Kahte teed ei suuda ükski inime-
ne kaua käia. Kuid jätan nüüd filosoofia sinnapaika. Pean
maailma tähtsaimaks probleemiks rahu ja häid suhteid.
Elus on aga olulisim see, et inimene oleks õnnelik, ning see,
kuidas keegi selle seisundi saavutab, olgu juba igaühe isiklik
asi.

HELMUT HIETAMM
Simuna kolhoosi puidutisler

Aasta 1988 oli perestroika ja fosforiidi aasta, ühtlasi Rah-
varinde sünniaasta, mis jääb kindlasti kauaks meelde. Sel
aastal hakkas jää natukenegi liikuma.

Praegune olukord on ärev ja ühtlasi lootustandev. Mosk-
vas, NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi istungil tunnistati
meie otsused kehtetuks, kuid leiti, et konstitutsiooni paran-
duste projekt vajab veel täiendamist ja silumist. Ilma Eesti
NSV erakorralise istungjärguta seda vaevalt oleks arvatud.
Ma ei ole pessimist, aga ma ei arva ka, et ülemääraseks
optimistiks oleks põhjust.

Selles maailmas on tähtis rahu, hea ökoloogiline olukord
ning inimlikkus, siis tuleb ka õnn, mida me nii väga ihkame.

TARMO SILD
Väike-Maarja Keskkooli 7. b kl. õpilane

1988? Oli päevi, mil taevast ruskisid rüüalillevärvi, ja oli päevi,
mis lõid nagu rusikas. Lõppev aasta rebis maski nii mõneltki
näolt. Langes tähti, tuhast tõusis fooniks... Kui muulu elu-
koormat kandes tundsin põlvede lootusetut nõrkust, siis
praegu tahaksin uskuda ees nägevat helenuavat silmapiiri!

Ei maksa teha nägu, et meie ümber on ainult sõbrad. Me
ei ole siiski ka päris ükski, meiega on need mitte-eestlased,
kes mõistavad, et ilma eestlasteta poleks Eestit. Meiega on
perestroika ja maailma avalik arvamus. Meie vaenlased ei
ole loobunud ühtse nõukogude rahva kujundamise ideest.
Kuid jäetagu Eestimaa saatuse üle otsustamine meile, kes
me teame, mille üle me otsustame.

Tahaksin ka tulevikus lugeda aastaringe eesti keeles.

Selles maailmas, selles elus on tähtis, kuidas me mõistame
lauset: «Olla või mitte olla...».

LIIVI HAIBA
Väike-Maarja kolhoosi masinakirjutaja

1988 oli samasugune kui paljud teised aastad — palju te-
gemist, muret, mõõdalaskmist, aga ka saavutusi. Kuid ta
erineb teistest poliitilise ärkamise tõttu. 1988. aastal, pärast
ligi viiekümnepäevast vaheaega, võib taas rääkida vabalt, po-
le tarvis öelda, et must on valge; roheline ja sinine aga
hoopis punane. Kindlasti meenub 1988. aasta hiljem.

Arvan, et olukord Eestimaal on raske, kuid mitte lootuse-
tu. Kui oskame targalt edasi minna, pole midagi halba. Esi-

mene samm on astunud ja teist on juba kergem teha. Tule-
vik on kindlasti parem kui tänapäev ja elus peab alati loo-
tus olema.

Selles elus on eelkõige tähtis rahu maa peal, sõprus ja tei-
neteismõistmine inimeste ja rahvaste vahel; õigus ja õig-
lus, mis tagavad kõigile normaalsed elutingimused. Ma ta-
haks, et elus ei oleks võltsi, kõike võiks nimetada õigete ni-
medega. Et kõik elus oleks tähtis ja suunatud inimese hea-
olule.

JUHAN REHOKAINEN
Simuna kolhoosi aseesimees

Aasta 1988 oli põllumehele väga raske aasta, eesti rahvale
aga keeruline ja mõtlemapanev, eriti praegu, kui on arutu-
sel NLKP KK-s meie maa saatust.

Mina kui lüpsja püüan vabal ajal (palju seda meil küll
üle jääb) end praeguse olukorra kursis hoida kas raadio,
televisiooni või ajalehe vahendusel.

Eestimaa on väga raske ajajärgu ees, kuid loodan, et kõik
laabub hästi. Saavutame selle, mida eesti rahvas nõuab —
suveräänsuse. Eesti keel peab saama rahvuskeeleks, kuid ei
tohi vahet teha rahvuste vahel. Elu peab edasi minema, sõb-
ralikult, peame suhtlema kõigi maadega, vaatamata rahvus-
tele.

AINO JOHANNSSON
Vao kolhoosi lüpsja

Minu arvates oli 1988. aasta emotsiooniderikas, poliitili-
selt huvitav ja ärkamisaeg meile kõigile. Arvan, et see aas-
tanumber jääb paljudele meelde kui esimene tõeline demok-
ratiseerimise, uutmise ja vabaduse aasta. Inimesed loodavad
paremat elu, suuremaid õigusi ja nende õiguste kaitset.
Veel meenub see aasta kui kriisiaasta kaubanduses, tootlus-
tuses ja veel mõnes majandusharus. See tekitas tunde, et pe-
restroika eluviimine on väga pikaajaline, et tuleb veelgi
oodata, kannatada puudust ja ülekohtu. Loodan IME-le ja
iseendale. Loodan valitsusele ja loodan parteile, loodan, et
enam suuri vigu ei tehta.

Mulle kui ehitajale ei meenu 1988. aasta hiljem, sest mida-
gi ei muutunud. Nii, nagu olid eelmised aastad, nii oli ka
see. Mõnes mõttes asi isegi halvenes, näiteks materjalide
puudujääk ja inimeste suhtumine töösse.

Eestimaa praegune olukord tundub olevat lootustandev,
jääb vaid lootat, et Moskvas asuksid kõik juhtivtöötajad
uutmisele. Eestlane peab olema järjekindel, õppima poliiti-
kat, majandusökonomiat ja palju muud.

Mis on tähtis? Kõik on tähtis — olme, teenindus, heaolu,
töö koos töötajate ja -tasuga, inimeste õigused ja va-
badused, juriidiline kindlustatus, perekond, arstiabi, ökolo-
gia, haridus... Sõnaga — kõik.

VILLU MÜRSEP
Vao kolhoosi ehitustööde juhataja

1988? Vilets. See algas minu jaoks füüsiliste valudega,
millele pandi piir Tallinna Keskhaiglas.

Jaauarist oli majandi autodega kuus avariid, esimene
neist lõppes juhi surmaga. Aprilli algul hukkus tules kaks
naist ja kaheksa ratsahobust.

Pisut parema poole pealt — sain vanaisaks. Sain uue töö-
auto. Valmistasin Väike-Maarja kooli abiturientide RAI ek-
samiteks viie päevaga nii ette, et läbisaamine oli 91%.

Eestimaa ärkab pikast unest. Lootus peab ikka olema, et
tulevik on parem.

Kõige tähtsam on tervis.

Selles elus on tähtis, mida sa suudad anda järeltulevatele
põlvkondadele, kuidas nende elu parandada.

OLAVI LOSSI
Väike-Maarja kolhoosi ohutustehnika insener

See oli erakordne aasta. Inimestele tuli julgust juurde ja
saavutasime mõningase vabaduse.

Olukord on praegu pingeline, kuid loodan, et kõik laabub.
See pingelisus just tekitabki lootust. Jätkuks ainult jõudu
eestvedajatel.

Kõige tähtsam selles elus on ausus ja üksteisemõistmine.

INGRID TAMMUS
Triigi kolhoosi lüpsja

1988 meenub kindlasti aastate
mehele ja kui keeruline aasta!

Praegune olukord Eestimaal
öelda, kas suudetakse kõike sed-
ta. Kuid usun kindlasti, et tulev

Arvan, et meie juures on kõi-
masuguse armastusega nagu töö
tekiks peremehe tunne, millest
takse veel, kuid mida ikka veel

Vao kolhoosi Pü

Sündmused, mis toimusid, tul-
ärkamise aeg.

Praegune olukord sisendab lo-
vad paranema.

Tähtis on, et ka maainimese
peaks tundide kaupa järjekorda

Mulle on olnud südameläheda
maad ja eestlasi. Varasematel a-
ees on tupik. Eriti tajusin seda
nust Nõukogude Liidu kodanik
uut usku ja kindlasti jääb ta m-
se aasta.

Eestimaa praegust olukorda
pealt, kuid minu jaoks on kõige
tub rahva tahte ja julgeb seda
ENSV Ülemnõukogu 16. novem-
tud otsustega. Kui keeruline ja
seda näitavad meie otsuste koh-
sukohad.

Ei julge midagi suuremat läh-
jääme endale kindlaks ja kui m-
suruta, siis on seegi lootustand

Selles maailmas on kõige täh-
ei kasutaks laharvamuste lahe-
ki rahvalt ega inimeselt ei võe
oma elus püüdleb.

See oli suurte muudatuste aa-
Praegused sündmused sisenda-
kahilusi.

Pean kõige tähtsaks töö-
korda ja häid inimestevahelisi

Tr

Aasta 1988 oli eesti rahva ta-
meenub ta kindlasti kui esime-
lootuste aeg.

Eestimaa praegune olukord
siiski mitte lootusetu. Ilma loo-
ramisele ja suveräänsusele pol-
riigi juhid on võimelised ellu v-
Sellist juhtkonda pole olnud E-
jooksul.

Igale rahvale, igale inimesele
Allasurumise ja sunduse õhkku-
minekut. Tähtis on see, et mei-
lapsad saaksid oma elu üle ise-
na.

Minu kooliaeg ja sellele jär-
seks sattunud Eestimaale arva-
dust ja muret toonud aastatele

Päevad läbi õpetas meid in-
kuidas elada ja olla. Tulevik t-
juhimisel lilliline ja helge. Ja l-
ku omamoodi, hakkas rahvas
harjuma. Elus kujunes nii väl-
langes tunnustuski enamasti p-

Nüüd, 1988. aasta kevadel, t-
teatrimed kokku ja räägivad
gelikult on. Et eestlane on hul-

FOSFORIIDI-, RAHVARINDE-

- JA ÄRKAMISE-AASTA 1988

pärast kui kehv aasta põlluliitilises elus.

on kindlasti raske. Raske a, mida tahetakse korda saavik on parem.

ge tähtsam teha oma tööd said, mida kodus tehakse. Siis nii palju on räägitud, räägi-ei ole.

REGINA TIHK
kevere segafarmi brigadir

id igati kasuks. Rahval oli

otust, et meie asjad hakka-

toidulaud oleks kaetud, et ei ades seisma.

HEINO KUNGLA
Triigi kolhoosi traktorist

ne kõik, mis puudutab Eesti-astatel aga tundus, et meie siis, kui 1977. aastal sai mi-1988. aasta on aga toonud meelde kui kõigi lootuste algu-

võib hinnata mitme kandi tähtsam see, et valitsus toe-ellu viia. Seda tõendab ka bri istungjärg oma vastuvõe-vastuoluline see tee aga on, ta Moskvast välja öeldud sei-

emal ajal loota, kuid kui me neid tugevama jõuga alla ei ev.

tsam, et oleks rahu, et keegi ndamiseks jõudu ja et ühelt-taks eesmärki, mille poole ta

JAAH MILLER
Simuna kolhoosi autojuht

sta.
avad lootust, kuid on siiski ka

ja puhke- normaalsel vahe-suhteid.

VALVE USTAV
ligi kolhoosi karjabrigadir

asärkamise aasta. Tulevikus ne uue elu aasta, kui suurte

on ülimalt keeruline, kuid tusetat täielikule enesemäära-e mõtet elada. Usun, et vaba-riima rahva tegelikke soove. esti NSV kogu eksisteerimise

on eelkõige tähtis vabadus. nnas pole üheski riigis edasi-e, ja tulevikus eelkõige meie otsustada ja tunda end vaba-

BRUNO MÜNTER
Vao kolhoosi autojuht

gnenud tööaastad on õnnetu-tavasti kõige rohkem masen-sellel saajandil.

peeriumi propagandaaparaat, ototati saabuvat suure partei kuigi kodus mõttes igauks ik-märkamatult selle kõigea ja, et kui midagi hästi tegid, arteile.

levavad kunstnikud-kirjanikud-l asjadest nii, nagu nad tekumise äärel, et tema keel

võib kaduda ja maa pöördumatult reostatud saada. Algul räägiti loomeliitude pleenumi otsustestki veel vaata et sala-ja, aga iga suvepäev viis Eestimaa elu sedavõrd kiiresti eda-si, et sügiseks oli meil oma parteijuht, president ja peami-nister, keda uskuda võis. Meil on parlament, mille istungi-tele igauks erutusega kaasa elab. Kuidas saab selline aasta mitte meelde jääda?

Kui meie Muinsuskaitse Seltsi esimees Trivimi Velliste käis Norras temale määratud ajaloprofessor Thorolf Rafto mälestusauhinda vastu võtmas, tuli tal vastata tohutule hul-gale küsimustele. Üks neist oli selline: Kas pole paha, et Eesti on viimasel ajal suurele lõville hammaste vahele sattun-nud? Trivimi Velliste vastas, et selles pole midagi halba, sest mõni aeg tagasi olime veel lõvi kõhus.

Mul on selles küsimuses sama seisukoht.

Tähtis on, et me oskaks kehvadele oludele vaatamata ela-da oma enda elu, loomulikku, sellist, mis meie meelelaa-dile kõige kohasem on. Rasketes olukordades, pealesunnitud tingimustes on see tihtipeale mõistagi üsna raske kunst.

Eelnenud aegadel on meie maal ja mujal maailmas palju lõhutud, hävitatud. Kui palju on kannatanud süttud väike-rahvad! On tunne, et miski pole olnud püha.

Turvatundest on maailmas ikka veel puudu...

EEVA JÜRGEN, vanaema
(ka Simuna kolhoosi lastepäevakodu kasvataja)

Aasta 1988 oli sündmusterohke ja lootustandev. Kindlasti meenub ta aastate pärast.

Eestimaa praegune olukord on põnev ja ärev, on tekkinud usk tulevikku. Lootus paremale tulevikule peab olema juba seepärast, et ilma selleta on igasugune võitlus ja elu üldse mõttetu.

Kõige tähtsam maailmas ja elus on vabadus ja iseseisvus kõige sinna juurde kuuluvate nüanssidega.

REIN MARJAPUU
Vao kolhoosi traktorist

1988? Huvitav. Inimesed oleks nagu talveunest ärrganud. Meenub hiljem kui aasta, kus võis välja öelda omi mõtteid.

Sõnades ja plaanides on kõik lootustandev, aga... Turvalisus.

LEIDA PÄRNA
Väike-Maarja kolhoosi baari kokk

Eesti rahvas hakkas tundma uhkust oma keele, rahvuse ja kodumaa üle. Kes saab siis unustada 1988. aastat!

Eestimaa olukord ei ole praegu kiiduväärt. Kuid kui lähe-me üheskoos samas vaimus edasi, siis on tulevik lootust-andev. Nüüd ainult edasi.

Tähtis on see, kui tead, mille poole ja üldse mille nimel püüad. Kui tunned, et miski on su oma isamaa.

ENE SARAP
Simuna kolhoosi Kurtna suurfarmi brigadir

Aasta 1988 oli keeruline, kuid meeldejääv ja huvitav mit-mel tasandil — oli loomeliitude juhatus ühispleenum, mis kujunes rahva poliitilise aktiivsuse tõukejõuks, olid kogu Eestimaa rahvast ühte liitvad lauluväljaku-üritused, olid rõõmupisarad Erika Salumäe olümpiavõidu ajal Sõulis, oli kesisevõitu tulemustega põllumeheasta.

Usun, et see kõik talletub aastateks mällu.

Kõik, mis Eestimaal viimasel ajal toimunud, sisendab opti-mismi, kuid teeb samal ajal rahutuks ja kärsituks. Leian, et ainult üksmeele ja järjekindlusega saame kätte võidelda Eestimaa suveräänsuse ja inimväärse tuleviku. Hea on siin-juures see, et meie vabariigi partei- ja valitsusjuhid on võitnud oma rahva usalduse, austuse ja toetuse.

Pean tähtsaks kodutunnet, usaldust ja ausust inimestevähe-listes suhetes, kõiki edasiviivaid ettevõtmisi ja loodan, et Barcelonassee sõidab Eesti oma esindusega.

ILVE TOBRELUITS
Vao kolhoosi partei a/o sekretär

Uutmist oli tunda.

Hea oleks, kui asi ei läheks järjekordselt uppi.

Tähtis on see, et saaks teha tööd, mille pärast ei peaks hiljem häbi tundma. Kõik, mis tehtud saab, peab tulema korralik.

LEO MUUSIKUS
Triigi kolhoosi ehitustöoline

Eestimaa elus ja töös toimus palju kummalist ja enneole-matut (seda vähemalt minu jaoks, kes ma siin ilmas üsna lühikest aega olen eksisteerinud).

Mis jääb meelde? Meelde peab jääma kõik, mis oli ja mis toimus. Me peame praegused sündmused mälus talletama ja kunagi aastate pärast andma edasi tulevastele põlvedele, nii nagu meie isad ja vaarisad on meile pärandanud oma mäles-tused.

Rõõmu teeb see, et taas oleme hakanud tunnistama oma maad ja rahvast, et leidub veel inimesi, kes elu edasi viivad.

Esialgu on tulevik roosilisest elust kaunis kaugel. Loota ei ole kellelegi. Ainult meie ise suudame omal maal ja just praegu midagi ära teha.

Mis on üldse tähtis selles maailmas, selles elus?

Armastus, mõistus, õnn, kodu, raha, võim... Kõik on tähtis, vajalik. Kuid kõige aluseks on siiski inimestevahelised suhted.

«Muuda ennast, muutub maailm, mitte palju küll, kuid sinu enda jagu...»
(Hando Runnel)

TINA TEEARU
Väike-Maarja Keskkooli 12. b kl. õpilane

Olukord meenutas 1940. aastat. Ainult et vastupidises va-riandis.

Eesti üksinda ei suuda midagi. Kui, siis ainult teistega koos.

Tähtis on rahu ja kaetud toidulaud.

HELMUT BACHAUS
Triigi kolhoosi karjak

Minu elu ilusaim mälestus jääb just selle aasta suvest. Siis, 11. juunil, toimus meie koduküla Määri esimene kokku-tulek kaunis Määri mõisa pargis. Saime kokku, mitme põlve esindajad. Määri park kaikus ühislaulust, mis voogas nii noorte kui vanade suust. Kauneim hetk oli laulu «Mu isa-maa armas» ajal, kui meie noored kandsid kokkutulekuplat-sile meie sini-must-valge rahvuslipu. Siis tekkis südamesse liigutusvärin ja silmis hakkas kipitama. Oli üllas tunne hin-ges ja südames.

Esinesid sõnakunstnikud, laulis meesansambel. Karl Roos-na meenutas Määri vanema põlvkonna esindajaid. Jagati vimplesid ja rinnamärke, rüübiti maitsvat linnaseõlut, söödi hernesuppi. Jalakeerutuseks mängis akordion. Pidu kestis hommikuni.

Kõik oli väga kaunis, ühiselt otsustati nii sel kui ka igal järgneval suvel Määris kokku saada.

Selline kallis mälestus ei unune surmani.

Meie kalli Eestimaa probleemid on väga pingelised. Tahan loota paremat tulevikku. Aktuaalsed ja südamelehedased as-jad peavad ju kunagi lahenema. Arutelud on veninudki liiga pikaks, aeg on hakata konkreetselt tegutsema.

Minu meelest on elus väga oluline rahu ja konkreetsed teod, et parandada, säilitada meie loodust, elu ja töötingi-musi.

Et meie lastelastel oleks õnnelikum elu.

ANNE METSSALU
Simuna kolhoosi noorkarjatalitaja

1988 oli sündlusterohke aasta.

Loodus oli omapärane. Kevad oli nagu ikka, kuid peatselt järgnes suur kuumus. Meie taimedele ei meeldinud kõrge temperatuur ja kuivus. See andis ka saagis tunda. Teravilja-saak vähenes kaks korda, heintaimi saime 1/3 võrra vähem kui eelmistel aastatel. Taimikasvatustasandusi saime eelmise aastaga võrreldes 80%.

Poliitilises mõttes oli kevad väga aktiivne. Tekkis Rahva-rinne, sõnavabadus, ja süvenes kindlus elada oma maal. Mä-letan, et pärast 1940. aastat oli palju murest murtud inimesi, kes nutsid oma sugulaste, naabrite pärast. Tänavu nutsid inimesed rõõmu pärast. Põranda alt toodi välja sini-must-val-ge rahvuslipp (kes oleks võinud seda uskuda?), eesti keel kehtestati riigikeeleks. Loodan, et eelnenud aastakümned ununevad kuigipalju, kuid 1988. aasta suvi ei iialgi.

Eestimaa praegune olukord on keeruline, kuid eesotsas on tublid riigijuhid Väljas, Rüütel, Toome, neid aitavad Rahva-rindelased Lauristin ja Savisaar. Ajakirjandus, televisioon ja raadio on väga aktiivsed, teevad elu siililegi selgeks.

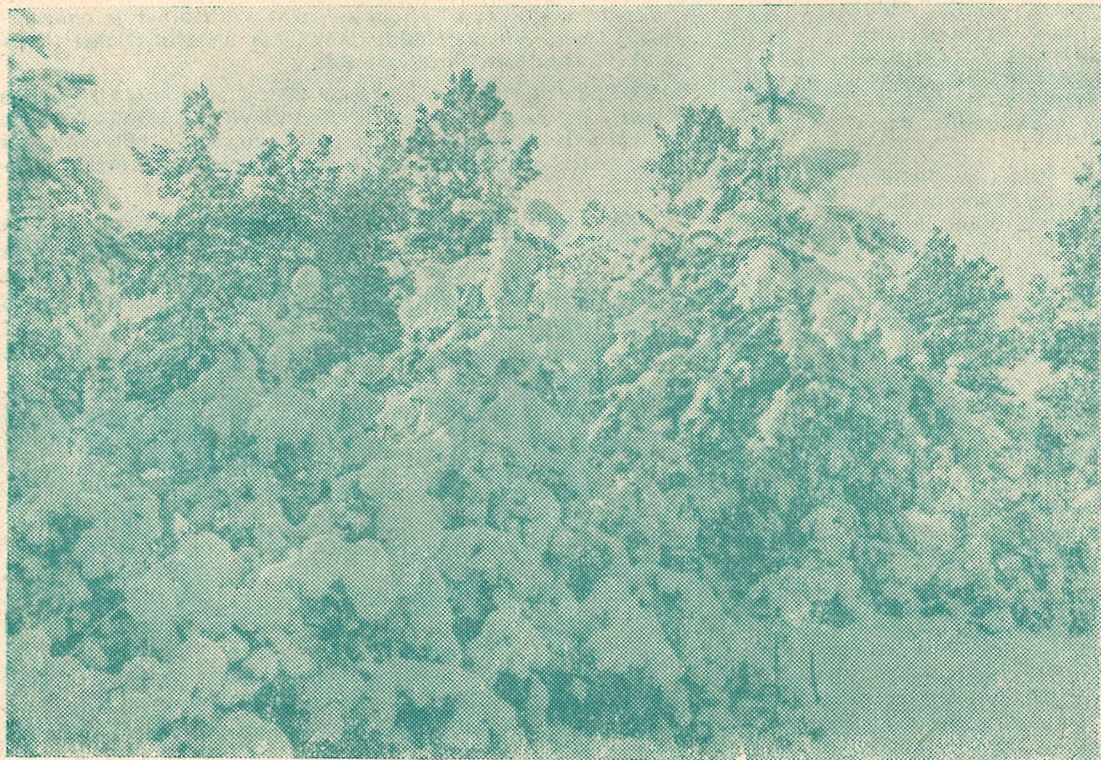
Majanduslik olukord võib muutuda raskemaks — kehv aasta põllumajanduses annab tunda ka teistes tootmisharu-des. Loodame, et meie majandusteadlased jõuavad lme osas kokkuleppele ja üheskoos viime selle ellu.

Maailmas on kõige tähtsam, et inimestel oleks mõistust säilitada rahu, et oleks üksteisemõistmine, et ei tekiks rah-vustevahelist vaenu. Et oleks süüa, õnnelikud perekonnad ja palju lapsi.

ALAR VETTIK
Väike-Maarja kolhoosi peaaegronoom

- JA ÄRKAMISE-AASTA 1988

HELISEGU JÕULUKELLAD...

Minu lapsepõlve jõulud

Jõulusid hakkasid meie pere lapsed ootama juba detsembri esimesest nädalast. Kui aga kuusk ühel päeval heina- või puukoorma otsas metsast koju toodi, siis oli selge, et pühad on ukse ees, et võis juba ühe käe sõrmedel üles lugeda päevad ja ööd, mis lahutasid meid veel jõuluõhtust.

Laudast valiti välja paras notsu ja pühadetoitude tegemine võis alata. Paar päeva enne jõulusid oli naisperel kibekiire. Keedeti sülti, tehti verivorsti, pasteeti ja palju muudki, mida naispere oskused lubasid värskest valmistada. Mäletan, et meil, lastel, soovitati naabripereest «vorsti painepakku» laenama minna. Sellega pidi saama vorstid kenasti rõngasse ja kaheksasse keerata. Aga millestki ometi taipasime, et see on ninapidi-vedamiseasi, ja see «paine-pakk» jäigi ikka toomata.

Juba aegsasti oli piparkoogi taigen valmis segatud ja paar päeva enne pühi oli suur küpsetamine, millest kõik lapsed (meid oli kolm) tahtsid tingimata osa võtta. Suur perelaud oli noorte pagarite päralt, aga praeahju juures valvas ikka ema. Lõhnavad pruunid piparkoogid pandi korvidesse «pehmeks tõmbama», nagu tavatseti öelda. Kõige põnevam oli muidugi koogikeste kaunistamine värviliste võõpadega. Need piparkoogid valmistasime enamasti kingituseks, ka tädi perele ja naabritele.

Päeval enne jõululaupäeva — seda nimetati jõulureede — küpsetati kindlasti peenleiba, viis suurt leiba suures leivaahjus. Igapäevane leib oli juba enne valmis. Pühadesai jäi aga jõululaupäevaks küpsetada. Mäletan, et selles oli rohkesti rosinaid ja juba taigena sõtkumise ajal pidasime neile jahti.

Ölle valmistamine oli isa töö. Pühadereede õhtul pandi linnased leivaahju ja öösel täius terve maja omapärase meeldiva lõhnaga. Kui meie, lapsed, hommikul ärkasime, oli isal õlu juba käima pandud. Õhtuks oli mõnus jook aga pühadelaul.

Meie kodu läheduses asus vaestemaja, kus oli neli-viis asukat. Pühade puhul ei unustatud neidki. Meie peres oli laste ülesandeks viia neile vanureile pühadekraami. Ema pakkis vakkadesse või korvidesse mitmesuguseid toiduaineid — nisujahu, mannat, tangu, liha, kanamune, peenleiba, tingimata ka pühadesaia ja piparkooke. Ja portsjonid pidid kõigile võrdsed olema. Korvid pandi laiale taluõuekelgule ja lippasimegi kinke jagama. Oh neid tänusõnu vanainimestelt!

Kuuse seadmine oli meeste töö. Juba hommikul toodi kuusk sisse sulama ja kuivama ning pärast lõunat leidis puu oma koha meie suures toas. Nii nimetati maja kõige ilusamat tuba. Kuuse ehtjateks olime meie. Algul tegime seda ema juhendamisel, hiljem iseesisvalt. Riputasime okstele tagasihoidlikke ehteid ja panime küünlad paika. Küll oli siis kuusk ilus! Kuidagi ei tahtnud sellest toast ära tulla, nii hea oli seal olla!

Jõululaupäeval tehti õhtused toimetused tavaliselt varem, sest täiskasvanud kiirustasid kirikusse. Meie, lapsed, jääme vanaemaga koju. Tema hooletaks olid pühadepraad ja ahjus särisevad vorstid.

Jõuluõhtul ei unustatud loomigi. Paar suurt rukkileiba lõigati viiludeks, viidi puu-ämbritega lauta ja jagati kõikidele loomadele. Mäletan, et seda kommet ei rikutud kunagi.

Ja siis lõpuks võisid päris jõulud alata!

Pühadelaulale kanti mitmed liharoad, rosolje, heeringad, vorst ja sink (need olid valitud Simuna karnist!), verivorstid pohlamoosiga, sea- või kal-kunipraad õunte ja kapsastega (meie talus peeti mõnel aastal ka kalkuneid) ja pühadeõlu.

Küünlad kuusel süüdati kohe pärast õhtusööki. Kogu pere kogunes kuuse juurde. Igaüks leidis endale süüdatuist õnnküünla. Öeldi, et see, kelle küünal viimasena kustub, elab kauem. Lastel selliseid mõtteid polnud. Meil olid lihtsalt õnnküünlad ja nende hu-

bisevat leeki oli mõnus jälgida. Kohe alustas vanaema heleda häälega «Püha õõ, õnnistud õõ» ja kogu pere ühines temaga. Algul lauldi ikka kirikulaule, kuid siis järgnesid mitmed talve- ja lastelaulud. Tulemata ei jäänud jõuluvana-gi. Kingituspakk oli igati hele. Lapsed esitasid oma lood jõulutaadile ladusalt, kuid täiskasvanutega oli teine lugu. Ei tea, kas muidu tembutamisest või olid salmid neil halvasti õpitud, kuid alles siis, kui jõuluvana ähvardas vöö vahelt luuarao võtta, edenes asi ladusamini ja nemadki said kingitused kätte. Ema ulatas taadile õllekannu, tänas teda pere nimel ja juhatas ta võõrusesse.

Mida me siis kingituseks saime? Ikka lihtsaid ja vajalikke asju — soojad villased kindad, sokid, sall või kampsun, pisut jõulukomme ja mingi mänguasi või koolitarve. Kui juhtusime saama värvipliatsid, oli rõõm suur. Jõulukommid olid piklikud, mähitud ilusatesse paberitesse, otstes valged pabernarmad, paberile kleebitud jõuluteemalisi pispilid. Neid komme armastasime kuuse külge riputada, et siis hiljem sealt maiustada. Kui vähesega me leppisime ja kui õnnelikud me olime! Uudistati vastastikku kingitusi, söödi maiustusi, lauldi ja mängiti seltskondlikke mängu. Ikka kogu pere ühiselt. Mõnikord oli ka tädi pere meil, rohkem külalisi jõuluõhtul kunagi ei olnud.

Kui siis küünlad üksteise järel kustusid, asendati need küll uutega, kuid see polnud enam see. Jõuluõhtu oli täitunud kõikide meeli-mõtteid, oli lummanud meid oma pühallikkuse ja iluga. Nüüd oli see otsa saamas. Toas oli tunda vaikset nukrust. Täiskasvanud jäid mõttesse, lapsed väsisid ja pikkamööda vajus maja jõuluunne...

Sellised olid jõulud ühes Simuna kandi lihtsas eesti taluperes. Küll tagasihoidlikud, kuid ometi on neist midagi hella ja ilusat hinge jäänud.

JENNY ROKK

PÜHA ÖÖ

Püha, õõ, õnnistud õõ.
Kõik on maas rahu sees.
Joosep valvab ja Maarjal sääl
puhkab lapsuke põlvede pääl.
.:Maga, patuste rõõm!.:

Püha õõ, õnnistud õõ!
Ingli häääl välja pääl
laulab hõisates :«Halleluuja!»
Rõõmu kuulutab karjastel ta:
.:Kristus sündinud teill!.:

Püha õõ, õnnistud õõ!
Ilmamaa rõõmusta:
Sulle sündinud lunastaja,
armu kuulutab kõigile ta!
.:Päästja tulnud on meill!.:

KOHUPIIMATORT JÕULUDEKS

3 pk. 12—15 kop. kohupiima
1 kl. suhkrut
100 g sulatatud võid
veidi vaniljet
1 kl. rosinaid
HÄSTI SEGADA
3 muna
VAHUSTADA, SEGADA JUURDE
0,5 l rõõska koort
VAHUSTADA, SEGADA JUURDE
4 spl. želatiini
SULATADA, KUUMUTADA, LISADA.
KOHUPIIMAMASS VALADA MÄRGA VORMI, HOIDA KÜLMAS HANGUMISENI.

Tort kaunistada kompotimarjade (kirsid, ploomid, murakad, maasikad, vaarikad), -õunte, apelsinide või mandariinidega.

5 tl. želatiini sulatada, kuumutada punase mahla või kompotivedelikuga, valaga marjadele. Hoida serveerimiseni külm.

«Kes seda võib, mis ta tahab, on õnnelik mees; aga suur ja tark on mees, kes tahab, mis ta võib».

Paul Mantegazza
«Ikka olgu meie töö ja toimetus nõnda õige ja korras, nagu sureksime täna; meie tahtmine ja püüdmine aga nõnda, nagu elaksime igavesti.»

Jaak Järv
«Ilmaparandajaks pole sul vaja hakata. Aga püüa oma last paremini kasvatada, kui sind on kasvatatud, siis oled sa ilmaparandaja.»

Peeter Jakobson
«Kes lootuse kaotab, kaotab kõik; kes võiduni mängib, jääb võitmatuks.»

Hando Runnel
Elame nende mõtete järgi ja «me võidame niikuinii!»
Jõulurahu meie kodudesse. Tervist, jõudu, õnne ja meelekindlust uuel aastal meile kõigile!

JUMALATEENISTUSED PÜHADE AJAL

Simuna kirikus
24. detsembril kell 17.00
25. detsembril kell 11.30
26. detsembril kell 11.30
31. detsembril kell 17.00
1. jaanuaril kell 11.30

Väike-Maarja kirikus
24. detsembril kell 17.00
25. detsembril kell 11.30
26. detsembril kell 11.30
31. detsembril kell 16.00
1. jaanuaril kell 11.30

«TEATAJA» on toimetatud
«EKSPON-DISAIN» vahendusel
Vastutav sekretär K. HOOK

Toimetaja Ene Kesler fotograaf Rannel Rikken
Toimetus: Väike-Maarja Säte 1, poliitihariduskabinet
tel. 61 554

Infoleht ilmub 1 kord kuus
Maht 1 trükipoogen
«Meedium». XII 1988. 1732. 2000.